

Justícia social, postmodernisme i medi. David Harvey disset anys després¹

Abel Albet Mas

Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Geografia
08193 Bellaterra (Barcelona). Spain

Resum

En els darrers 25 anys David Harvey ha esdevingut font d'inspiració i referència obligada per a qualsevol marc teòric d'anàlisi de l'espai urbà i, en general, la seva obra pot considerar-se com el punt culminant de la geografia radical-marxista. En la seva estada a Bellaterra el maig de 1977, Harvey concedí una entrevista a membres del Departament de Geografia de la UAB. Disset anys després, una altra entrevista permet constatar que, malgrat la lògica evolució, Harvey continua ferm en moltes de les seves idees: la lectura territorial de l'obra de Marx i la necessitat d'una interpretació econòmica, social i política de l'espai urbà (del «medi construït») permet concebre la geografia no ja com una ciència sinó també com una ideologia i, per tant, com un compromís.

Resumen. *Justicia social, postmodernismo y medio. David Harvey diecisiete años después*

En los últimos 25 años David Harvey ha sido fuente de inspiración y referencia obligada para todo marco teórico de análisis del espacio urbano y, en general, su obra puede considerarse como el punto culminante de la geografía radical-marxista. En su estancia en Bellaterra en mayo de 1977, Harvey concedió una entrevista a miembros del Departamento de Geografía de la UAB. Diecisiete años después, otra entrevista permite constatar que, a pesar de la lógica evolución, Harvey sigue fiel a muchas de sus ideas: la lectura territorial de la obra de Marx y la necesidad de una interpretación económica, social y política del espacio urbano (del «medio construido») permite concebir la geografía no sólo como una ciencia sino también como una ideología y, pues, como un compromiso.

Résumé. *Justice sociale, postmodernisme et milieu. David Harvey, dix-sept ans après*

Pour 25 ans David Harvey a été source d'inspiration et référence obligée pour tout cadre théorique d'analyse de l'espace urbain et, en général, on peut considérer ses écrits comme le point culminant de la géographie radicale-marxiste. Pendant son séjour à Bellaterra au mois de mai 1977, Harvey accorda une entrevue avec des professeurs du Département de Géographie de l'UAB. Dix-sept ans après, une autre entrevue permet confirmer que, malgré une logique évolution, Harvey continue à être fidèle à ses idées: la lecture territoriale des écrits de Marx et la nécessité d'une interprétation économique, sociale et politique de l'es-

1. Una primera versió d'aquesta entrevista aparegué a *La Vanguardia* el dimarts 21 de juny de 1994 (p. 42-43).

pace urbain (du «milieu construit») permet concevoir la géographie pas seulement comme une science mais aussi comme une idéologie et, donc, comme un engagement.

Abstract. Social justice, postmodernism and environment. David Harvey seventeen years later

For 25 years David Harvey has been a source of inspiration and an essential reference for every theoretical framework analysing urban space and, at large, his work can be considered as the outstanding point of radical-marxist geography. During his visit to Bellaterra in May 1977, he held an interview with some professors of the Department of Geography at the UAB. Seventeen years later, another interview allows to realize that, although a logical evolution, Harvey remains loyal to many of his ideas: the territorial reading of Marx's writings and the need for an economic, social and political interpretation of urban space (the «built environment») allows to conceive Geography not only as a science but also as an ideology and, then, as an engagement.

En els darrers 25 anys, la ciència geogràfica ha tingut en el britànic David Harvey (nascut el 1935) una de les seves figures més decisivament rellevants. Doctorat en geografia per la Universitat de Cambridge, la seva docència a les universitats de Bristol (1961-1969) i Johns Hopkins (Baltimore; 1969-1987) pràcticament coincidiria amb sengles etapes de reflexió neopositivista i marxista, respectivament. Entre 1987 i 1993 va ocupar la càtedra Halford Mackinder de la Universitat d'Oxford, ampliant i matisant algunes de les seves aportacions a la geografia radical; actualment comparteix la seva dedicació docent i investigadora entre les universitats d'Oxford i Johns Hopkins.

La lectura territorial de l'obra de Marx el conduiria a concebre la geografia no ja com una ciència sinó també com una ideologia i, per tant, com un compromís; la necessitat d'una interpretació econòmica, social i política de l'espai urbà (del «medi construït») queda reflectida en la seva obra imprescindible «Social Justice and the City»; aquest i altres textos posteriors consolidaran la figura de Harvey com una referència obligada per a qualsevol marc teòric d'anàlisi de l'espai urbà i, en general, com el punt culminant de la geografia radical-marxista.

La seva influència, reconeguda sense pal·liatius per tota la comunitat mundial de geògrafs i altres científics socials, va arribar molt aviat a Barcelona i ja el maig del 1977 va ser convidat pel Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona per tal d'impartir una sèrie de conferències a Bellaterra i a la seu del Col·legi d'Arquitectes, a Barcelona. En aquella ocasió també concedí una entrevista als professors M. Dolors García Ramon i Antoni F. Tulla (de la UAB): part del contingut d'aquella entrevista, juntament amb la traducció de tres dels seus textos bàsics, configuraria el material bàsic d'un número monogràfic de la primera època de DOCUMENTS D'ANÀLISI GEOGRÀFICA. Disset anys després, una altra entrevista² permet constatar que, malgrat la lògica evo-

2. Realitzada al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona on David Harvey impartí el seminari «Social Justice and Urban Design» (16-20 de maig del 1994) dins el programa de postgrau d'aquesta institució.

lució, Harvey continua ferm en molts dels seus postulats i que les seves múltiples obres (entre les quals destaquen *The Limits to Capital*, de 1982, i *The Condition of Postmodernity*, de 1989) han estat font d'inspiració per a moltes generacions de geògrafs del nostre país. David Harvey ha estat, a més, el primer geògraf convidat a la prestigiosa càtedra Ferrater Mora de Pensament Contemporani de la Universitat de Girona (juny de 1996).

Bona part del seminari que l'ha portat a Barcelona s'ha estructurat al voltant del concepte de «justícia social», extensament desenvolupat en diverses de les seves obres; ara sembla suggerir-nos tractar també aquest tema sota l'òptica dels aspectes ambientals i no només en l'àmbit estricte de la ciutat.

En realitat, alguns dels exemples d'injustícia social emprats el 1973 per tal d'il·lustrar la meua obra «*Social Justice and the City*» eren ja problemàtiques de tipus ambiental. De fet, una de les meves discussions habituals amb els moviments ecologistes és la seva tendència a separar el món en dos: el medi natural i el món artificial. Aquesta és una divisió falsa; jo he passat gran part de la meua vida proclamant que el concepte de «medi» implica una continuïtat que no permet separar el medi construït del medi ambient. Vist així, qualsevol lluita per aconseguir una justícia ambiental té molt a veure amb la lluita per les qualitats del medi construït; tots els ambientalistes estan d'acord amb això excepte els radicals antiurbans. En gran part això és degut al fet que, sense abandonar el meu interès per la justícia social a les ciutats, vull ampliar-lo incloent el tema de la justícia social en el medi natural; i, de fet, ¿què és la ciutat sinó una forma particular de medi ambient, de configuració ecològica? No es tracta, doncs, de contraposar aquestes dues categories sinó de donar un millor ús a aquests mateixos conceptes, assumint que són parts d'un mateix esquema i preocupacions paral·leles al voltant del tema complex de la justícia social.

Un altre dels seus temes d'interès rau en la creixent i decisiva importància de la dimensió local per a una correcta interpretació de l'evolució recent i de l'estructura actual del territori a nivell mundial. Alguns dels termes emprats semblen recuperar (reciclar?) vells conceptes propis d'escoles geogràfiques aparentment marginades.

Ben cert, en els darrers 5 o 10 anys han estat moltes les publicacions que han incidit en la importància del «lloc». Així mateix, s'han recuperat algunes de les idees que havien circulat als anys quaranta i cinquanta sobre el concepte de «regió», si bé des d'una òptica molt distinta atès que ara se li concedeix una relació més gran amb la cultura o el significat social i s'intenta localitzar-la en un punt de vista més proper al constructivisme social. Per què aquest retorn precisament ara? Els geògrafs, com la resta dels científics socials, han estat sensibles al fet que en els darrers 10 o 15 anys molts dels problemes socials, polítics i econòmics han tingut un caràcter molt particular i s'han localitzat en llocs específics; a més, la política local s'ha convertit en molt més significativa en tant que marc de regulació de la realitat, en detriment del poder tradicional de la dimensió de l'estat-nació. Així, per exemple, la forta influència que el planejament estatal dels anys cinquanta i seixanta exercia sobre l'àmbit local,

desapareix durant la dècada dels setanta i vuitanta quan la dimensió local es converteix en molt més significativa i apareix una forta competència entre els llocs. Crec que aquest èmfasi intel·lectual en el «lloc» té molt a veure amb els canvis polítics i econòmics que han convulsionat el capitalisme en els anys setanta i vuitanta.

A causa, potser, del caràcter idiogràfic que tradicionalment ha caracteritzat la geografia local i regional, sovint s'han identificat com clarament reaccionàries. Tanmateix, la creixent tendència a la teorització sobre llocs i regions sembla adoptar un caràcter decididament radical i de compromís social.

Una part significativa de la història dels darrers anys se'ns presenta com un moviment pendular que oscil·la constantment entre un extrem caracteritzat per les generalitats i un altre identificat amb les particularitats. Jo m'estimo més veure aquest moviment com el d'una espiral on algunes coses les explorem en un nivell general i universal per, posteriorment, analitzar-les tenint en compte principis més particulars i localitzats, però d'una manera ja informada per la teoria. Generalment a mi se'm presenta com algú a qui no li agraden els estudis locals, però si s'analitza atentament el que he fet durant gran part de la meua vida hom pot veure que sempre he incidit en la dimensió local (per exemple, els treballs sobre París, Baltimore, Oxford). El que és important és com els he estat fent: crec que sempre he treballat l'escala local amb l'objectiu d'extreure quines lliçons generals se'n poden aprendre i sempre en un intent de completar aquell cicle «en espiral». Jo no hauria pogut redactar tot el que he escrit sense haver estat treballant sobre llocs i temps particulars i sense haver tingut en compte els entorns polítics i socials d'aquests llocs. Actualment comencen a haver-hi certes evidències que l'actual tendència en la investigació és de tipus «espiral», com per exemple la manera en què s'està tractant la regió, no com un simple retorn a Vidal de la Blache o a la regió dels anys cinquanta.

Una altra manera de presentar la importància canviant dels llocs és a través del fet que, gràcies a la rapidesa dels transports i a la sofisticació de les telecomunicacions, cada vegada estan més integrats en xarxes que creen espais virtuals i augmenten les distàncies socials: Wall Street ja està molt més a prop de la borsa de Tòquio que del Bronx. Com estudiar aquesta realitat? Com actuar?

Aquest és un problema especialment interessant. L'any passat, parlant amb el president de l'Institut Britànic d'Arquitectes, em comentava que ell viu a Spitalfields: a un cantó té Bishopsgate i la City i a l'altre els barris d'immigrants bengalís; la tensió entre totes dues zones és constant. A més, les tensions també arriben a través de les telecomunicacions, que t'apropen instantàniament a qualsevol racó del planeta, o per la creixent mobilitat de la mà d'obra a escala mundial. Així és com es poden entendre bona part dels actuals conflictes socials urbans: qui té les arrels en aquests barris?, qui defensa els interessos i els drets sobre aquell lloc?, qui és capaç de negociar davant les especulacions immobiliàries o les exigències de les multinacionals? Jo no crec que l'existència de barris diferenciats sigui una cosa necessàriament dolent-

ta: el contrast fa de les ciutats llocs interessants, però és cert que a vegades aquestes zones en conflicte es converteixen en nius de violència, de reacció política. Realment no sé si hi ha una fórmula aplicable sinó més aviat crec que ens cal aprendre constantment, ensenyar als altres el que passa i trobar noves formes de pensar sobre aquestes zones de conflicte.

L'èmfasi en el que és local intensifica les llums i les ombres de la ciutat capitalista...

Així és. En moltes ciutats, per exemple, s'està intentant crear una determinada imatge històrica que serveixi per atreure el turisme en comptes de crear una història que condueixi els seus habitants a entendre les pròpies possibilitats amb relació a una construcció particular del passat. Aquesta és la «política del lloc»: com el lloc ha estat emprat i interpretat, per què serveix, qui l'ocupa, què en pretenen fer.

Darrerament l'ampli debat acadèmic i la intensificació de les preocupacions epistemològiques i metodològiques han afavorit el progrés conceptual de la geografia i del conjunt de les ciències socials en aprofundir en la reflexió sobre quina ha estat, és i ha de ser la seva funció. A través de tot això, no es corre el risc d'un allunyament de les problemàtiques reals quotidianes?

Això és ben cert i sovint passa que les reflexions acadèmiques es converteixen en intrincats debats filosòfics en els quals és fàcil que les perspectives es perdin; els geògrafs, com la resta de científics socials, s'han vist involucrats en aquest debat. Personalment sempre he intentat que el meu treball teòric estigués relacionat amb alguna iniciativa popular i sempre he intentat mantenir algun tipus d'activitat amb compromís social; així a Oxfordestic amb les iniciatives contra el possible tancament de diverses fàbriques d'automòbils i a Baltimore vaig estar treballant amb una organització de mobilització ciutadana, el Baltimore United Leadership Development. El problema creixent és que molts professionals amb tendències radicals no veuen la necessitat de mantenir aquest lligam entre el desenvolupament teòric i les problemàtiques quotidianes. Malgrat tot, i prenent de nou el símbol de l'espiral i el pèndol, no crec que hi hagi res de dolent a apartar-se un mica de l'activitat política per tal de reflexionar o desenvolupar un aparell conceptual, però seria ideal fer-ho en una constant retroalimentació en comptes d'arribar a situacions pendulars extremes. Però realment es fa difícil trobar un terme mig o implicar el debat científic en els problemes del carrer i en la lluita política.

Aquesta sofisticació teòrica ha contribuït a incrementar el seu escepticisme envers el debat postmodernista?

Creo que hi ha algunes coses bones que s'han dit sobre el postestructuralisme i el postmodernisme i que han estat aportacions positives al debat. El vessant negatiu sorgeix en el fet que gran part de l'argumentació postmodernista rebutja molts dels principis originals bàsics. M'enutja llegir articles que, d'entrada, afirmen: «vosaltres els marxistes esteu completament equivocats» (i això dit per gent que mai no ha llegit Marx); sembla que només hi ha una voluntat de desprestigi i antiintel·lectualisme que, a la llarga, reverteix en contra seva, ja

que no permet percebre l'origen dels arguments postmodernistes que són, en gran part, molt «moderns». Això és el que he intentat fer a «The Condition of Postmodernity» demostrant que sempre han existit sensibilitats en competència, com per exemple entre l'universal i el particular, entre el permanent i l'efímer, etc. No podem partir d'una idea simplista segons la qual la nostra forma actual de pensar és molt millor i més vàlida que qualsevol forma anterior, ja que tots els moments històrics són complexos i carregats de diversitat. Hauríem de treballar d'una manera molt més creativa, tenint en ment aquesta diversitat i la seva adaptació a les circumstàncies contemporànies.

Avui en dia em sembla absurd aquest rebuig directe a Marx: si de veritat hom vol entendre el capitalisme i les raons de la seva extremada complexitat actual, el que cal fer és llegir Marx; però molts afirmen que el marxisme està equivocat i amb aquesta afirmació es rebutja una interpretació extraordinàriament poderosa de com el món s'organitza avui. Molts parlen de la diferència i l'alteritat, però en veure el poder que concentren els mitjans de comunicació, les xarxes de televisió per cable i totes aquestes coses, has d'aturar-te i dir: «Ei! un moment! què està passant? de què estem parlant?». És molt poc dialèctica la manera en què el postmodernisme ha estat plantejat amb relació al modernisme: si s'hagués estructurat com un diàleg entre possibilitats hauria estat quelcom molt més creatiu però ha estat molt destructiu. Jo no rebutjo de ple tot el que s'ha dit en nom del postmodernisme; valoro molt positivament temes com el lloc o altres conceptes similars en la mesura que porten aportacions creatives als aspectes que jo em resisteixo a rebutjar, com ara l'anàlisi marxista de l'acumulació capitalista, ja que continuo creient que és el millor instrument per tal d'analitzar el funcionament del capitalisme d'avui.

(Després d'aquesta entrevista, l'alcalde de Barcelona Sr. Pasqual Maragall —que coincidí amb David Harvey a Baltimore— arriba al Centre de Cultura Contemporània en bicicleta: donant un tomb a peu per Ciutat Vella li mostrarà la justícia social que en forma de transformació urbana han aportat les llums de la Barcelona postolímpica. Segurament també parlarien de la dinàmica, i postmoderna, imatge que Barcelona ven al món i amb la qual competeix en l'agressiu mercat internacional de «llocs»).

Escrips de David W. Harvey (1961-1993)

(excloses les ressenyes de llibres i les participacions en debats)

1961

Aspects of agricultural and rural change in Kent, 1800-1900. A study of the development of the hop and fruit industries in Kent during the nineteenth century and the effect which these developments had upon other aspects of the rural economy. Tesi doctoral no publicada presentada l'octubre de 1960 i aprovada pel Board of Research Studies el 31 de gener de 1961. Department of Geography, University of Cambridge, Regne Unit, 259 p.

1963

«Locational change in the Kentish hop industry and the analysis of land use patterns». *Transactions and Papers of the Institute of British Geographers* 33, p. 123-144.

— reproduït a:

SMITH, R.H.T.; TAAFFE, E.J.; KING, L.J. (eds). (1968). *Readings in economic geography: the location of economic activity*. Chicago: Rand McNally, p. 79-93.

BAKER, A.R.H.; HAMSHERE, J.D.; LANGTON, J. (eds) (1970). *Geographical interpretations of historical sources: Readings in Historical Geography*. Newton Abbot, David and Charles, p. 243-264.

1965

«Simulation models». OLSSON, G.; WARNERYD, O. (eds). *Meddelande fran ett Symposium i Teoretisk Samhallsgeografi*. Uppsala: Forskningsrapporter fran Kulturgeografiska Institutionen, Uppsala Universitet, p. 47-48.

1966

«Geographical processes and the analysis of point patterns: Testing models of diffusion by quadrat sampling». *Transactions. Institute of British Geographers*, 40, p. 81-95.

«Theoretical concepts and the analysis of agricultural land-use patterns». *Annals of the Association of American Geographers*, 56 (2), p. 361-374.

1967

Behavioural postulates and the construction of theory in Human Geography. Seminar Paper, Series A, núm. 6. University of Bristol: Dep. of Geography, 29 p.

— reproduït a:

Journal of Regional Science, 7, (1967), p. 211-216.

Geographia Polonica, 18, 1970, p. 27-45.

«Models of the evolution of spatial patterns in Human Geography». CHORLEY, R.J.; HAGGETT, P. (eds). *Models in Geography*. London: Methuen, p. 549-608.

1968

«Pattern, process, and the scale problem in Geographical research». *Transactions. Institute of British Geographers*, 45, p. 71-78.

«Some methodological problems in the use of the Neyman Type A and the negative binomial probability distributions for the analysis of spatial point patterns». *Transactions. Institute of British Geographers*, 44, p. 85-95.

1969

Explanation in Geography. London: Edward Arnold, 521 p.

— traducció castellana:

Teorías, leyes y modelos en geografía. Madrid: Alianza Editorial, 1983, 499 p. (trad. Gloria Luna Rodrigo).

«La explicación en Geografía. Algunos problemas generales». GÓMEZ, J.; MUÑOZ, J.; ORTEGA, N. (1982). *El pensamiento geográfico. Estudio interpretativo y antología de textos (De Humboldt a las tendencias radicales)*. Madrid: Alianza Editorial, p. 421-429 (trad. Pilar Rubiato Bartolomé) [només traducció del capítol 6: «Explanation in Geography. Some General Problems», p. 62-83].

«Conceptual and measurement problems in the cognitive-behavioral approach to location theory». COX, K.R.; GOLLEDGE, R.G. (eds). *Behavioral Problems in Geography: a Symposium*. Northwestern University Studies in Geography, 17, p. 35-68.

— reproduït a:

COX, K.R.; GOLLEDGE, R.G. (eds) (1981). *Behavioural Problems in Geography Revisited*. London: Methuen, p. 18-42.

1970

«Social processes and spatial form: an analysis of the conceptual problems in urban planning». *Papers of the Regional Science Association*, 25, p. 47-69.

— reproduït a:

Social Justice and the City (1973). London: Edward Arnold, capítol 1: p. 22-49.

1971

«Social processes, spatial form and the redistribution of real income in an urban system». CHISHOLM, M.; FREY, A.E.; HAGGETT, P. (eds). *Regional Forecasting: Proceedings of the Twenty-second Symposium of the Colston Research Society*. London: Butterworths, p. 267-300.

— reproduït a:

STEWART, M. (ed) (1972). *The City: Problems of Planning*. Harmondsworth: Penguin, p. 296-337.

Social Justice and the City (1973). London: Edward Arnold, capítol 2: p. 50-95.

1972

Society, the City, and the Space-economy of Urbanism. Washington DC: Association of American Geographers, Commission on College Geography, Resource Paper, núm. 18, 56 p.

— reproduït a:

GALE, S.; MOORE, E.G. (eds) (1975). *The Manipulated City*. Chicago: Maaroufa, p. 132-134 & 271-276.

- HARVEY, David W.; CHATTERJEE, L.; WOLMAN, M.G.; KLUGMAN, L.; NEWMAN, J. *The Housing Market and Code Enforcement in Baltimore*. Baltimore: The Baltimore Urban Observatory, 211 p.
- «Revolutionary and counter-revolutionary theory in geography and the problem of ghetto formation». ROSE, H.M. (ed). *Geography of the Ghetto: Perceptions, Problems, and Alternatives*. De Kalb: Northern Illinois University Press, p. 1-25.
- traducció castellana:
«Teoría revolucionaria y contrarrevolucionaria en Geografía y el problema de la formación del ghetto». *Geo-Crítica*, 4 (1976), p. 7-22 (trad. Juan Pablo Teixidó).
- reproduït a:
Antipode, 4 (2), 1972, p. 1-13.
Social Justice and the City (1973). London: Edward Arnold, capítol 4: p. 120-152.
- «Social justice and spatial systems». PEET, R. (ed). *Geographical Perspectives on American Poverty*. Worcester: Antipode Monographs in Social Geography, núm. 1, p. 87-106.
- reproduït a:
ALBAUM, M. (ed.) (1973). *Geography and Contemporary Issues*. New York: Wiley, p. 565-584.
Social Justice and the City (1973). London: Edward Arnold, capítol 3: p. 96-118.
GALE, S.; MOORE, E.G. (eds.) (1975). *The Manipulated City*. Chicago: Maaroufa, p. 106-120.
- «The role of theory». GRAVES, N. (ed.). *New Movements in the Study and Teaching of Geography*. London: Maurice Temple Smith, p. 29-41.
- «A commentary on the comments». *Antipode*, 4 (2), p. 36-41.
- traducció castellana:
«Un comentario de los comentarios». *Geo-Crítica*, 5 (1976), p. 19-26 (trad. Juan Pablo Teixidó).
- «On obfuscation in Geography: a comment on Gale's heterodoxy». *Geographical Analysis*, 4 (3), p. 323-330.

1973

- Social Justice and the City*. London: Edward Arnold, 336 p.
- traducció castellana:
Urbanismo y desigualdad social. Madrid: Siglo XXI, 1977, 340 p. (trad. Marina González Arenas).
- A Question of Method for a Matter of Survival*. Reading: University of Reading, Department of Geography, Geographical Papers, núm. 23, 44 p.

1974

- CHATTERJEE, L.; HARVEY, David W.; KLUGMAN, L. *FHA Policies and the Baltimore City Housing Market*. Baltimore: The Baltimore Urban Observatory, 116 p.
- The Political Economy of Urbanization in Advanced Capitalist Countries: the Case of the United States*. Baltimore: Center for Metropolitan Planning and Research, Johns Hopkins University.
- reproduït a:
«The political economy of urbanization in advanced capitalist countries: the case of the United States». GAPPERT, G.; ROSE, H.M. (eds) (1975). *The Social Economy of Cities*. Beverly Hills: Sage, p. 119-163.

— reproduït a:

The Progressive, 30-1 (1978).

«The subversion of tenure on the Homewood Campus». *Baltimore Sun*.

1979

«Monument and myth: the building of the Basilica of the Sacred Heart». *Annals of the Association of American Geographers*, 69 (3) p. 362-381.

— reproduït a:

Consciousness and the Urban Experience. Studies in the History and Theory of Capitalist Urbanization 1. Oxford: Basil Blackwell; Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1985; capítol 4: p. 221-249.

The Urban Experience. Oxford: Basil Blackwell, 1989; capítol 7: p. 200-228.

«Rent control and fair return». *Baltimore Sun*, 20 de setembre.

— reproduït a:

GILDERBLOOM, J.I. (et alii) (1981). *Rent Control: a Source Book*. Santa Barbara: Foundation for National Progress, p. 80-82.

1980

KOEPPEL, B.; HARVEY, David W. «Nicaragua rebuilds». *The Progressive*, maig, 42-6.

KOEPPEL, B.; HARVEY, David W. «Tragedy in El Salvador». *The Progressive*, maig, 44-5.

1981

«Mode of production». JOHNSTON, R.J.; GREGORY, D.; SMITH, D.M. (eds.). *The Dictionary of Human Geography*. Oxford: Basil Blackwell, p. 299-301.

«Social formation». JOHNSTON, R.J.; GREGORY, D.; SMITH, D.M. (eds.). *The Dictionary of Human Geography*. Oxford: Basil Blackwell, p. 435-436.

«The spatial fix: Hegel, Von Thünen and Marx». *Antipode*, 13 (3), p. 1-12.

— reproduït a:

The Urbanization of Capital. Studies in the History and Theory of Capitalist Urbanization 2. Oxford: Basil Blackwell; Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1985; capítol 2: p. 32-61.

1982

The Limits to Capital. Oxford: Basil Blackwell, 478 p.

«Land rent in the transition to the capitalist mode of production». *Antipode*, 14 (3), p. 17-25.

— reproduït a:

The Urbanization of Capital. Studies in the History and Theory of Capitalist Urbanization 2. Oxford: Basil Blackwell; Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1985; capítol 4: p. 90-108.

The Urban Experience. Oxford: Basil Blackwell, 1989; capítol 3: p. 90-108.

1983

«Owen Lattimore: a memoir». *Antipode*, 15 (3), p. 3-11.

1984

HARVEY, David W.; SMITH, N. «Geography: from capitals to capital». OLLMAN, B.; VERNOFF, E. (eds.) *The Left Academy: Marxist Scholarship on American Campuses* (vol. 2). New York: Praeger, p. 99-121.

«On the history and present condition of Geography: An historical materialist manifesto». *The Professional Geographer*, 36 (1), p. 1-11.

— traducció castellana:

«Sobre la historia y la condición actual de la geografía: un manifiesto materialista histórico». GARCÍA RAMON, M.D. *Teoría y método en la geografía humana anglosajona*. Barcelona: Ariel, 1985, p. 149-163 (trad. M.D. García Ramon).

1985

Consciousness and the Urban Experience. Studies in the History and Theory of Capitalist Urbanization 1. Oxford: Basil Blackwell; Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 293 p.

The Urbanization of Capital. Studies in the History and Theory of Capitalist Urbanization 2. Oxford: Basil Blackwell; Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 239 p.

«The geopolitics of capitalism». GREGORY, D.; URRY, J. (eds.). *Social Relations and Spatial Structures*. London: Macmillan, p. 128-163.

«Money, time, space and the city». HARVEY, D.W. *Consciousness and the Urban Experience. Studies in the History and Theory of Capitalist Urbanization 1*. Oxford: Basil Blackwell; Baltimore: The Johns Hopkins University Press, p. 1-35.

— reproduït a:

The Urban Experience. Oxford: Basil Blackwell, 1989; capítol 6: p. 165-199.

«Paris, 1850-1870». HARVEY, D.W. *Consciousness and the Urban Experience. Studies in the History and Theory of Capitalist Urbanization 1*. Oxford: Basil Blackwell; Baltimore: The Johns Hopkins University Press, p. 63-220.

«The place of urban politics in the geography of uneven capitalist development». HARVEY, D.W. *The Urbanization of Capital. Studies in the History and Theory of Capitalist Urbanization 2*. Oxford: Basil Blackwell; Baltimore: The Johns Hopkins University Press, p. 125-164.

— reproduït a:

The Urban Experience. Oxford: Basil Blackwell, 1989; capítol 5: p. 125-164.

«The urbanization of capital» in HARVEY, David W. *The Urbanization of Capital. Studies in the History and Theory of Capitalist Urbanization 2*. Oxford: Basil Blackwell; Baltimore: The Johns Hopkins University Press, p. 185-226.

— reproduït a:

The Urban Experience. Oxford: Basil Blackwell, 1989; capítol 1: p. 185-226.

«The urbanization of consciousness». HARVEY, D.W. *Consciousness and the Urban Experience. Studies in the History and Theory of Capitalist Urbanization 1*. Oxford: Basil Blackwell; Baltimore: The Johns Hopkins University Press, p. 250-276.

— reproduït a:

The Urban Experience. Oxford: Basil Blackwell, 1989; capítol 8: p. 229-255.

1987

«Flexible accumulation through urbanisation: reflections on "post-modernism" in the American city». *Antipode*, 19, p. 260-286.

— reproduït a:

- The Urban Experience*. Oxford: Basil Blackwell, 1989; capítol 9: p. 256-278.
 «The representation of urban life». *Journal of Historical Geography*, 13 (3), p. 317-321.
 «Three myths in search of a reality in urban studies». *Environment and Planning D, Society and Space*, 5 (4), p. 367-376.

1988

- «From models to Marx: Notes on the project to "remodel" Human Geography». MACMILLAN, W. (ed.). *Remodelling Geography*. Oxford: Basil Blackwell, p. 211-216.
 «The geographical and geopolitical consequences of the transition from Fordist to flexible accumulation». STERNLIEB, G.; HUGHES, J.W. (eds.). *America's New Market Geography: Nation, Region and Metropolis*. New Brunswick: Center for Urban Policy Research, Rutgers University.
 HARVEY, David W.; SCOTT, A. «The practice of human geography: theory and empirical specificity in the transition from Fordism to flexible accumulation». MACMILLAN, W. (ed.). *Remodelling Geography*. Oxford: Basil Blackwell, p. 217-229.
 «Urban places in the "global village": reflections on the urban condition in late twentieth century capitalism». MAZZA, L. (ed.). *World cities and the future of the metropolis*. Milano: XVII Triennale Electa, p. 21-32.
 «The production of value in Historical Geography». *Journal of Historical Geography*, 14 (3), p. 305-308.

1989

- The Condition of Postmodernity. An Enquiry into the Origins of Cultural Change*. Oxford: Basil Blackwell, 378 p.
The Urban Experience. Oxford: Basil Blackwell, 293 p.
 «From managerialism to entrepreneurialism: the transformation in urban governance in late capitalism». *Geografiska Annaler*, 71 (1) Series B, p. 3-17.

1990

- «Between space and time: reflections on the geographical imagination». *Annals of the Association of American Geographers*, 80 (3), p. 418-434.
 «Looking backwards on postmodernism». *Architectural Design Profile*, 88, p. 10-12.

1991

- [apèndix a la traducció anglesa de l'obra d'Henri Lefebvre *La production de l'espace*. Paris: Anthropos, 1974]. LEFEBVRE, Henri. *The production of space*. Oxford: Basil Blackwell.

1992

- «Social justice, postmodernism and the city». *International Journal of Urban and Regional Research*, 16 (4), p. 588-601.

1993

- «Class Relations, Social Justice and the Politics of Difference». SQUIRES, J. (ed.). *Principled Positions*. London: Lawrence & Wishart.
- «From space to place and back again: Reflections on the condition of postmodernity». BIRD, J. (et alii) (eds.). *Mapping the Futures. Local Cultures, Global Change*. London: Routledge, p. 3-29.
- «The nature of environment: the dialectics of social and environmental change». MILIBAND, R.; PANITCH, L. (eds.). *The Socialist Register 1993*. London: Merlin Press.

Sobre l'obra de David W. Harvey:

- PATERSON, John L. (1984). *David Harvey's geography*. London: Croom Helm, 220 p.
- PEAKE, Linda; JACKSON, Peter (1988). «The Restless Analyst»: an interview with David Harvey». *Journal of Geography in Higher Education*, 12 (1), p. 5-20.
- FOLCH-SERRA, Mireya (1994). «La polèmica feminista i postmodernista al voltant de David Harvey: un assaig crític». *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 24, p. 59-73.